

I PENOLOGIJA KAO NAUKA

1. UVOD

Penologija, kao novija i multidisciplinarna oblast, prešla je zanimljiv put formiranja u posebnu i autonomnu nauku. Nastala kao rezultat društvenih potreba, sumirajući iskustva prakse i teorijska dostignuća, ona danas ima tretman samostalne naučne discipline za koju postoji veoma širok interes, i to ne samo stručnjaka i naučnika, nego i šire javnosti. Tome je, naročito, doprinela humanistička tendencija u penitensijalnoj praksi da se cilj i svrha kažnjavanja pomere s ispaštanja i zastrašivanja na moderniji, društveno prihvatljiviji i korisniji cilj – prevaspitanja i resocijalizacije.

Takvom interesu za penologiju su značajno doprineli i noviji pozitivistički pravci u krivično pravnoj nauci, a posebno savremeni sociološki metodi istraživanja u oblasti kriminologije i kriminalne politike. Princip individualizacije kazne u krivičnom pravu naišao je na adekvatan i analogan princip kod izvršenja krivičnih sankcija u postupku tretmana osuđenika. To je podrazumevalo i odgovarajuće promene u klasičnim sistemima zatvorskih ustanova, te u primeni potrebnih sredstava i metoda izvršenja krivičnih sankcija.

Sociološki pristup u penologiji je aktuelizovao etiološke probleme uzroka kriminalnog ponašanja i primenu posebnih metoda u analizi penitensijalne prakse, te samim tim i obogaćivanje kvalitativnih analiza penoloških problema putem empirijskih istraživanja, posebno zatvorske zajednice.

Diferencijacija penologije u posebnu oblast odvijala se kroz postepeno odvajanje kriminologije iz krivično pravnih disciplina i tretiranje penoloških problema kao posebne grane kriminologije. Time su nastale nove perspektive u primeni naučnih metoda izučavanja pojava kriminaliteta i delinkvenata kao njegove subjektivne strane, odnosno kriminalne politike kao objektivnog stanja.

Tako se penologija do svog osamostaljivanja praktično razvijala u dve faze. Prvo, preko sadržaja u okviru krivičnog materijalnog i krivičnog procesnog prava, izučavanjem sistema kazni, kao i ciljeva njihovog izvršenja, čime su penološki problemi de fakto tretirani kroz tzv. "izvršno krivično pravo". U drugoj fazi, s kraja 19. v. kada u krivičnom pravu počinje veći interes za ličnost delinkventa, s tendencijom individualizacije krivičnih sankcija, penologija počinje da se u osnovnim obrisima formira u posebnu naučnu oblast, s ciljem izučavanja psiholoških, pedagoških i socijalnih elemenata sistema izvršenja kazni. U tom periodu za izvesno vreme, do prvih decenija 20. v. penologija se razvija u okrilju kriminologije kao njena posebna oblast, da bi se tada i definitivno osamostalila u posebnu nauku.